

Hans Brügelmann: Utam a “saját szavainkon keresztül az írásbeliséghez” módszerhez

február 7, 2019

Amikor 1980-ban a brémai egyetemen kineveztek a kezdeti iskolázással foglalkozó tanszékére professzornak, fogalmam se volt az írás-olvasás didaktikájáról. Hogy az egyetemisták előtt le ne égjek, mindent elolvastam, ami a kezembe került – és minden nagyon elégtelen volt: Mindenhol arról írtak, hogy hogyan kell írást olvasást *tanítani*, de semmi tapasztalati eredmény nem volt arról, hogy a gyerekek hogyan *tanulják* ezt meg.

Számomra ez volt és ma is az elsődleges kérdés, hiszen Piaget volt, akitől azt tanultuk, hogy az ember aktívan sajátítja el a világot. Korábbi tapasztalatai alapján saját elképzeléseket alakít ki, amelyeket cselekvés közben kipróbál, hogy azok mennyire állják ki a próbát. Ezért volt érthetetlen, hogy még külföldön is kevés kutató volt, akik a nyelv- és írástanulást a gyerekek szemszögéből vizsgálták. Emilia Ferreiro és Anna Teberosky meggyőző tanulmányai mind a mai napig ismeretlenek.

Nekem a Brémában töltött idő kezdetén azok a beszámolók segítettek, amelyek (vajon véletlen ez?), sajátos csoportokon lettek kipróbálva. Sylvia Ashton Warner (1963) hátrányos helyzetű maori gyerekeket vezetett be az írásba Új Zeelandon, Paulo Freire(1981) írástanítási kampányokat csinált felnőtteknek Brazíliában indián őslakosoknak.

Ashton-Warner fő gondolata ez volt (Ramseger 1975): Minden embernek vannak kulcs szavai, amelyek különösen erős érzelmekkel kapcsolódnak össze a saját életével. Ezen az egyéni “alapszókészleten” keresztül tud aztán belépni az írott

szavak világába. Freire(1981) is az írástudatlan felnőttek tapasztalataiból indult ki, amikor beszélgetéseket folytatott velük életpasztalataikról. (Doll 2008). Ezeknek a beszélgetéseknek a tapasztalatai alapján, amit politikai "felvilágosodásnak" is gondolt, szedte össze azokat a kulcsszavakat (amiket azután szét is bontott, új szavakat képezni). Harmadik forrásom Celestin Freinet tapasztalatai voltak, aki az osztályában egy kézi nyomdát működtetett, ami eszköze volt a szabad kifejezésnek: A gyerekek arról írnak, ami számukra különösen fontos, de azzal a céllal, hogy azt a többiekkel közöljék, például egy osztályon belüli levelező körben. A "saját szavaink"-on keresztül az írásbeliséghez azt a belátást jelenti számomra, hogy az írásbeliséget az emberek egy aktív folyamatban tudják elsajátítani, ami közben az írás, mintegy átjárja őket, és ezért ez nem egy módszer annak tanítására. Ebből az is következik, hogy annak tanítása, megköveteli, hogy egy különleges pedagógiai szemlélettel közelítsenek hozzájuk, nevezetesen azzal, hogy aki tanítja őket, az érdeklődik az ő tapasztalataik és az ő elgondolásaik iránt, és tiszteletben tartja az ő személyes érdeklődésük és céljaikat.

Nekem a "saját szavaink"-on keresztül az írásbeliséghez" az iskolával kapcsolatban (Németországban) három dolgot jelent:

- Az egyéni tapasztalatokat az írott beszéddel összekötni,
- Hogy ezzel új tapasztalatok lehet gyűjteni az írott nyelv struktúrájával kapcsolatban, illetve régieket tovább építeni,
- Amivel írás közben tapasztalatokat az életből írásban rögzíteni lehet, és így tovább adni, valamint olvasva eddig idegen tapasztalatok világába lehet kerülni.

Ezeknek a vezető eszméknek az alkalmazás különféle módon lehetséges. Erika Brinkmann-al közösen kialakítottunk egy modellt, aminek négy oszlopa van. Ez az iskolázás kezdeti szakaszát érinti és a következő súlypontjai vannak:

1. szövegek szabad írása (saját szavaikkal), olyan témákról, ami a gyermek számára fontosak. Ezeknek a szövegeknek a nyilvánosságra hozása osztály-könyvekben, plakátokon, vagy előadva a csoportban.
2. Saját maguk választotta könyvekből érdekes/értékes történetek felolvasása a csoportban.
3. Elmagyarázni és modellezni alapvető eljárásokat az írással kapcsolatban, annak technikai felépítését érthetővé tenni, és az egyénileg meglévő olvasás és írás stratégiákat továbbfejleszteni.
4. Helyesírási és automatizálási gyakorlatok egy korlátozott szógyűjteménnyel, ami személy gyakori és személy szerint fontos szavakat tartalmaz. Ebben nagyon produktív lehet az egyéni és a közös aktivitások váltakozása, amit a függelék 4 oszlop modellje mutat be.

Ezeket az aktivitásokat egy "Írott beszéd ötlet-doboz" ba összegyűjtöttük és egy didaktikai térkép összeraktuk. (Brinkmann/Brügelmann 1993/2006) Mint a példák mutatják mindez nehézséget okoz a tanulóknak. Ezért próbálkoztunk egy "ABC-Tanuló-táj" megalkotásával. (Brinkmann 2008). Ez csupán néhány legfontosabb területre összpontosít hogy teret adjon az 1. és a 2. Fent felsorolt területek kapcsán folyó aktivitásokhoz. Másrészt az anyagok úgy lettek módszertanilag és tartalmilag megalkotva, hogy a gyerekek számára a 3. És 4. pontban felsoroltakhoz egyéni utakat tegyenek lehetővé.

Függelék

4-oszlop-modell

Szabad olvasás (1. oszlop)

- Minden gyerek választ egy könyvet, amit olvasni (vagy magának felolvastatni) szeretne;
- bemutatja ezt a könyvet, például felolvasott részleteken keresztül, a csoportnak, hogy azután kérdésekre felelni tudjon;
- Így a többi gyerek könyvajánlatokat kapnak és maguk könyveket olvasnak, amik őket személyesen érdeklik.

Naplóírás (2. oszlop)

- A reggeli körben a gyerekek mesélnek élményeikről. Egy ezek közül a táblán felírásra kerül, és a tanár/nő átírja ezt az osztálykönyvbe;
- Minden gyerek ír egy saját verziót a táblára felírt élményből, ha akarja annak elemeit is felhasználva;
- A szöveget (a tanár vagy egy idősebb tanuló) átteszti könyv-írásba, és vagy az eredeti mellé vagy alá ragasztja, úgy hogy azt a csoportban fel is lehessen olvasni .

Szavakra vadászni otthon vagy az utcán ()

- Minden gyerek kivág neki jelentős szavakat vagy logo-kat újságokból (vagy leírja őket). Mindezt magával viszi az iskolába.
- A leletek megbeszélésre kerülnek a körben, abból a szempontból, hogy mi jelentésük, funkciójuk és írott formájuk (például, melyik betűket ismered a szóban?)
- A gyerekek kiválasztanak számukra érdekes szavakat, egymás között cserélik őket és beírják őket abc sorrendbe egy füzetbe.

Helyesírás bingó már ismert begyakorolt szavakkal ()

- Az aktuális szaktanítási módszer szerint a gyerekek kiválasztanak 10-15 fontos szót, amit egy plakátra összegyűjtenek
- A gyerekek lemásolják a nekik fontos szavakat saját szókétyáikra (vagy szótárfüzetükbe) és gyakorolják azokat (leskelődős tollbamondás)
- A tanár/nő felír szavakat egy 2*2-es később egy 3*3-as Bingó oldalra. A gyerekek leírják maguknak a szavakat.

A szerzőről

1993 óta professzor a Siegen-i egyetemen az alapoktatás és didaktika tanszéken. 1980-93 között a Bréma-i egyetemen professzor a az alapoktatás tanszéken (írás és olvasás

didaktika). Az alapoktatás szövetségben szakreferens a minőségbiztosítás és fejlesztés témában.

Irodalom:

ASHTON-WARNER (1963): Teacher

BACKHAUS (2008) Demokratische Grundschule – Mitbestimmung von Kindern über ihr Leben und Lernen

BRINKMANN, E (2008) ABC-Lernlandschaft

BRINKMANN, E / BRÜGELMANN H.

DOLL (2008) Alphabetisierung als politische Bildung. Erinnerung an den brasilianischen Pädagogen

PAOLO FREIRE (2008)

FERREIRO, E./TEBEROSKY A. (1982) Literacy before schooling

FREINET C. (1980) Pädagogische Texte. Mit Beispielen aus der praktischen Arbeit nach Freinet

FREIRE (1971) Pädagogik der Unterdrückten

RAMSEGER, J. (1975) Gegenschulen. Radikale Reformschulen in der Praxis

SPITTA, G. (1998) Freies schreiben – eigene Wege gehen

A fordító utószava

Falko Peschel hangsúlyozza, hogy minden klasszikus tantárgyhoz létezik működő didaktikai terv, amely passzol az "Open Learning" (nyitott tanítás) módszeréhez. Ezek közül az utóbbi időben egy kicsit az írás-olvasás tanításával foglalkoztam. Magam nem vagyok tanító, úgyhogy csak közvetítem az elgondolásokat azoknak, akiknek kedvük és lehetőségük van, mindezt megpróbálni. A módszert amelyet eredetileg "language experience approach" -nak hívnak magyarul "saját szavak" -nak fordítottam. Ez arra utal, hogy az írás kiindulópontja az, hogy egy gyerek valamit közölni akar, és ehhez felhasználhatja az írást (is).

Kapcsolódó irodalom:

- Interjú Hans Brügelmannal a Spiegel c. hetilapban (fordítás németből)
- Hans Brügelmann angol nyelvű cikke (pdf)